

DREPT PENAL ȘI PROCESUAL PENAL

CZU: 343.357

DOI: 10.5281/zenodo.3747780

LATURA SUBIECTIVĂ A INFRAȚIUNILOR DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU
(ART. 329 CP RM)

Adrian POPENCO
doctorand, USM,

adjunct al procurorului-șef al Procuraturii mun. Chișinău
<https://orcid.org/0000-0002-2924-0652>

Partea a II-a

SUMAR

Studiul efectuat are drept scop stabilirea conținutului laturii subiective a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM). Se încearcă efectuarea unei delimitări clare între neglijența în serviciu și fapta săvârșită de persoana publică în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu, dar comisă fără vinovăție. O parte din studiu este destinată relevării semnelor secundare ale laturii subiective ale infracțiunilor de neglijență în serviciu. Se arată că motivul infracțiunii nu constituie semn obligatoriu al faptelor penale consemnate de art.329 CP RM, fiind, însă, prezent în conținutul respectivelor componente de infracțiune. În același timp, se punctează că scopul infracțiunii nu este prezent, în niciun mod, în structura laturii subiective a infracțiunilor prevăzute de art.329 CP RM, nici pe post de semn facultativ, întrucât este incompatibil cu infracțiunile săvârșite din imprudență.

Cuvinte-cheie: *neglijență în serviciu, imprudență, latură subiectivă, caz fortuit, factor intelectual, factor volitiv, motiv, scop, concurența normelor, concurs de infracțiuni.*

După punctarea clară pe forma vinovăției avută în vedere de legiuitor la incriminarea faptelor de neglijență în serviciu, în cele ce urmează vom încerca să identificăm *in concreto* conținutul imprudenței, în ambele sale forme, desprinse din textul art.329 din

SUBJECTIVE SIDE OF THE OFFENCES
OF NEGLIGENT PERFORMANCE OF
DUTIES (ART.329 PC RM)

Part II

SUMMARY

The study aims to establish the content of the subjective side of the offenses of negligent performance of duties (art. 329 PC RM). It is tried to make delimitation between negligent performance of duties and the deed committed by the public person in the process of performing his duties, but committed without culpability. Part of the study is intended to reveal the secondary signs of the subjective side of the offenses of negligent performance of duties. It is shown that the reason for the offense does not constitute a mandatory sign of the criminal acts recorded in art.329 PC RM, but being present in the content of the respective components of the offense. At the same time, it is pointed that the purpose of the crime is not present, in any way, in the structure of the subjective side of the offenses provided in art.329 PC RM, nor as an optional sign, as it is incompatible with the offenses committed by imprudence.

Key-words: *negligent performance of duties, imprudence, subjective side, fortuitous case, intellectual factor, volitional factor, reason, purpose, competition of norms, cumulation of crimes.*

Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM [4]).

Preliminar, vom accentua că acestea trebuie deosebite. Nu același lucru este învederat de fiecare dată în practica judiciară. Nu în puține cazuri cele două modalități sunt confundate, inclusiv prin împrumut de caracteristici de la o modalitate la alta. Demonstrativă este următoarea formulare din practica instanțelor de judecată: „[I]nculpații C.M. și N.T. nu au întreprins măsuri concrete pentru identificarea cauzei pierderii unui volum considerabil de apă între

stațiile de pompare nr.3 și nr.4, pe când ei trebuiau să prevadă consecințele sau posibilitatea survenirii urmărilor – sustragerea apei, dar credeau fără temeii că acestea nu se vor produce” (sublinierea ne aparține – n.a.) [17; 6]”: Constatăm că prima parte a frazei privește neglijența, în timp ce cea de-a doua caracterizează încrederea exagerată. Precizăm că cele două modalități ale imprudenței sunt incompatibile, considerent din care apare drept inadmisibilă reținerea concomitentă a ambelor la calificare.

După această digresiune, vom iniția investigația cu încrederea exagerată (sau, altfel numită, sine încrederea). În linii generale, particularitățile de bază ale încrederii exagerate rezultă din definiția imprudenței consacrate juridic la art.18 CP RM, în corespundere cu care „se consideră că infracțiunea a fost săvârșită din imprudență, dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate...”.

Observăm că factorul intelectual rezidă în:

- a) conștientizarea caracterului prejudiciabil al acțiunii/inacțiunii comise;
- b) prevederea urmărilor socialmente periculoase pasibile să survină în rezultatul săvârșirii faptei prejudiciabile.

În același timp, factorul volitiv constă în lipsa dorinței făptuitorului de a surveni careva urmări socialmente periculoase în rezultatul săvârșirii faptei prejudiciabile, acesta considerând că cauzarea lor ar putea fi evitată. În doctrină se enunță că posibilitatea preîntâmpinării urmărilor prejudiciabile se bazează pe aprecierea unor temeii și împrejurări care, în concepția făptuitorului, ar trebui să evite rezultatul prevăzut [1, p.210].

Extrapolând trăsăturile enunțate la infracțiunile prevăzute de art.329 CP RM, conchidem că persoana publică conștientizează că nu îndeplinește sau că îndeplinește necorespunzător obligațiile sale de serviciu și că aceste acțiuni/inacțiuni comportă pericol social, prevede posibilitatea cauzării unor daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice ori a decesului persoanei în rezultatul acestor acțiuni/inacțiuni, dar, ținând cont de prezența unor împrejurări obiective și/sau subiective, consideră în mod ușuratic că cauzarea lor va putea fi evitată.

În ceea ce privește cealaltă modalitate a imprudenței – *neglijența* – subliniem că și aceasta este dedusă juridic din norma înscrisă la art.18 CP RM, potrivit căreia „se consideră că infracțiunea a fost săvârșită din imprudență, dacă persoana care a săvârșit-o nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea

survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă”.

Ca și în cazul încrederii exagerate, definiția legală a imprudenței ne oferă câteva trăsături ce caracterizează neglijența. În *primul rând*, surprindem lipsa vreunei atitudini infracționale din partea făptuitorului față de faptă și urmările prejudiciabile. Deci, acesta nu conștientizează caracterul prejudiciabil al faptei săvârșite și nici nu prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile (criteriul negativ al neglijenței). În *al doilea rând*, în pofida faptului că nu a prevăzut urmările prejudiciabile, făptuitorul era obligat și putea să prevadă survenirea eventualelor urmări prejudiciabile (criteriul pozitiv al neglijenței). Tocmai cel din urmă criteriu conferă prejudiciabilitate faptei comise din neglijență. Acest lucru se referă și la infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM.

În practica judiciară a României s-a evocat: „Lipsa prevederii rezultatului înseamnă că făptuitorul, deși a executat integral acțiunea ce constituie *verbum regens*, nu a avut reprezentarea urmărilor produse. În acest caz, răspunderea sa penală intervine numai dacă el trebuia și putea să prevadă rezultatul [8]”.

Așadar, pentru a fi angajată răspunderea penală în baza art.329 CP RM (în modalitatea neglijenței criminale), este ineluctabil de identificat dacă: a) persoana publică *a fost obligată* să prevadă posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice sau decesului persoanei în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu; b) persoana publică *a avut posibilitatea* de a prevedea survenirea urmărilor prejudiciabile și, pe cale de consecință, de a conștientiza cele comise.

Este demn de reținut următorul fragment dintr-o speță în care instanța a subliniat cele două condiții: „*Inculpatul Ș.S., având posibilitatea reală, atât obiectiv, cât și subiectiv, de a îndeplini în mod corespunzător obligațiunile de serviciu și a prevedea posibilitatea survenirii daunelor în proporții mari intereselor publice, în mod neglijent...*” [20].

Consemnăm că cele două condiții trebuie întrunite cumulativ. În lipsa uneia din ele, cele comise nu pot fi considerate ca fiind săvârșite din neglijență și, corespunzător, nu pot fi încadrate în tiparul art.329 CP RM. În context, la. lu. Vasileva menționează că prezența concomitentă a criteriului obiectiv și a celui subiectiv demonstrează prezența la făptuitor a posibilității reale de a prevedea urmările socialmente periculoase [24, p.60].

Lipsa obligației de a prevedea potențialul rezultat al comportamentului său exclude răspunderea făptuitorului pentru cauzarea *de facto* a daunelor [31, p.29]. La fel, existența obligației de a prevedea urmările prejudiciabile nu implică automat angaja-

rea răspunderii penale pentru fapta comisă din imprudență. Este necesar de a stabili dacă persoana a avut posibilitatea reală să prevadă survenirea urmărilor prejudiciabile. Acest lucru rezultă din expresia „putea să le prevadă” utilizată la art.18 CP RM. Cu drept cuvânt punctează I.M. Teajkova că prezența criteriului subiectiv în textul normei care definește neglijența exclude posibilitatea incriminării obiective [31, p.30].

Obligația de a conștientiza caracterul prejudiciabil al faptei săvârșite și, mai ales, de a prevedea posibilitatea cauzării unor urmări prejudiciabile este consacrată juridic în diverse acte normative. Este vorba de totalitatea actelor normative care reglementează obligațiile de serviciu ale persoanei publice, precum și conduita pe care aceasta trebuie să o urmeze întru îndeplinirea corespunzătoare a atribuțiilor de serviciu. Persoanei publice nu i se poate incumba obligația de a prevedea posibilitatea survenirii unor urmări prejudiciabile, reieșind doar din anumite împrejurări obiective și subiective. Aceasta trebuie să-și aibă suportul într-o normă juridică.

Posibilitatea de a conștientiza caracterul prejudiciabil al faptei de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, precum și de a prevedea posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile reflectate în textul art.329 CP RM trebuie desprinsă din capacitățile și abilitățile profesionale ale persoanei publice, experiența acesteia, gradul de pregătire profesională etc. De altfel, V.V. Losev relevă că nivelul competenței persoanei cu funcție de răspundere contează la delimitarea neglijenței criminale de cauzarea nevinovată a urmărilor prejudiciabile, atunci când răspunderea penală este exclusă [28, p.108]. La rândul său, A. Mariț subliniază că „la infracțiunile comise în legătură cu serviciul determinarea culpei sau existența posibilității de prevedere trebuie apreciată în raport cu anumite condiții subiective: atenție, prudență, conștiinciozitate, pregătire profesională, experiență dobândită prin muncă, aptitudini, deprinderi profesionale [10, p.168]”. Suplimentar, în doctrină se enunță că „criteriul subiectiv al neglijenței penale se stabilește în funcție de particularitățile individuale ale făptuitorului (pregătirea și experiența lui profesională, de viață, starea sănătății etc.) și de circumstanțele concrete ale cazului” [1, p.211].

Într-adevăr, nu doar pregătirea profesională, capacitățile și abilitățile persoanei publice de a îndeplini obligațiile sale de serviciu, ci și alte împrejurări legate indisolubil de persoana făptuitorului, dar care nu au legătură directă cu atribuțiile sale de serviciu, inclusiv circumstanțele concrete în interiorul cărora a fost săvârșită fapta infracțională, pot conta în planul identificării posibilității făptuitorului de a prevedea posibilitatea cauzării urmărilor pre-

judiciabile. Aici atribuim: particularitățile psihofizice (vârsta, starea sănătății), intelectuale, timpul și locul săvârșirii infracțiunii etc. În orice caz, cel abilitat cu aplicarea legii penale trebuie să identifice de fiecare dată dacă persoana publică a avut o atare posibilitate. Este clar că o asemenea apreciere impune o anumită doză de subiectivism, motiv din care este necesară manifestarea unei maxime prudențe din partea procurorului și a judecătorului pentru determinarea respectivei posibilități. În situația în care planează dubii privind existența sau lipsa unei asemenea posibilități de prevedere a cauzării urmărilor prejudiciabile cele săvârșite, în virtutea principiului *in dubio pro reo*, trebuie apreciate ca fiind comise în lipsa posibilității de prevedere și, drept consecință, trebuie catalogate ca fiind comise fără vinovăție.

De asemenea, posibilitatea de a prevedea urmările prejudiciabile trebuie desprinsă, inclusiv prin raportarea faptei comise la fiecare persoană publică în parte; or, nu este exclus ca o persoană publică mai pregătită din punct de vedere profesional să dețină o atare posibilitate, în timp ce alta să nu dețină. O asemenea situație este fezabilă chiar și în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu, adică al infracțiunilor comise de subiecți speciali (cu statut special).

În legătură cu acest fapt, A. Mariț distinge următoarele tipuri ale imprudenței: *culpa lata* – imprudența gravă (atunci când rezultatul este previzibil pentru oricine), *culpa levis* (atunci când rezultatul este previzibil pentru un om de condiție medie) și *culpa levissima* – imprudența ușoară (atunci când rezultatul este previzibil doar pentru un subiect dotat cu un nivel înalt de cunoștințe și experiență) [10, p.178].

De menționat că în legislațiile penale ale unor state străine răspunderea penală pentru infracțiunile similare celor prevăzute la art.329 CP RM este antrenată doar în ipoteza în care făptuitorul comite infracțiunea din neglijență gravă. Este cazul art.141 din Codul penal al Islandei [37], §157 din Codul penal al Danemarcei [36] etc.

Rezumând, notăm că latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, atunci când se săvârșesc din neglijență, presupune că persoana publică nu conștientizează caracterul prejudiciabil al faptei sale exprimate în neîndeplinirea sau în îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, nu prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile înscrise în textul art.329 CP RM, deși, în virtutea obligațiilor sale de serviciu (stabilite într-un cadru normativ și cunoscute de acesta) și ținând cont de capacitățile sale profesionale, aceasta avea posibilitatea reală să prevadă survenirea urmărilor prejudiciabile indicate.

Precizăm că modalitatea concretă a imprudenței cu care a acționat făptuitorul trebuie luată în calcul la

stabilirea pedepsei. În special, săvârșirea infracțiunii cu încredere exagerată merită un regim sancționator mai aspru, comparativ cu fapta săvârșită din neglijență. Pe bună dreptate se susține în doctrină: „Încrederea exagerată, de regulă, implică conștientizarea de către făptuitor a faptului încălcării anumitor reguli de precauție stabilite pentru prevenirea cauzării unor urmări prejudiciabile; conștientizarea conduitei infracționale determină catalogarea acestei modalități a imprudenței mai periculoase ca neglijența. În cazul încrederii exagerate făptuitorul conștientizează potențialul pericol socialmente-periculos al acțiunii sau inacțiunii sale...” [31, p.21-22].

În alt registru, infracțiunile de neglijență în serviciu trebuie deosebite de fapta persoanei publice săvârșită fără vinovăție în exercitarea atribuțiilor sale de serviciu. Acest lucru se impune, în special, în cazul în care infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM se caracterizează prin neglijență.

Ceea ce aseamănă neglijența penală cu fapta săvârșită fără vinovăție este criteriul negativ, adică neconștientizarea caracterului prejudiciabil al faptei comise, precum și neprevăderea posibilității survenirii urmărilor prejudiciabile. În același timp, dacă, în cazul neglijenței, făptuitorul este obligat și putea să conștientizeze caracterul prejudiciabil al faptei săvârșite, precum și să prevadă potențialele urmări prejudiciabile, atunci în cazul faptei săvârșite fără vinovăție făptuitorul nu trebuia și/sau nu putea să conștientizeze și să prevadă acest lucru.

Corect se nuanțează în doctrină că „cazul fortuit începe acolo unde sfârșește imprudența (neglijența penală), fiindcă, din moment ce o persoană a putut să-și reprezinte intervenția forței străine și producerea urmării prejudiciabile, însă nu le-a prevăzut, există vinovăție” [1, p.216].

Confruntând conținutul normelor care definesc neglijența penală, precum și fapta săvârșită fără vinovăție și extrapolând conținutul acestora la tema supusă cercetării, conchidem că art.329 CP RM este inaplicabil în ipoteza în care persoana publică nu conștientizează caracterul prejudiciabil al faptei de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu, nu prevede posibilitatea cauzării daunelor în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice, sau decesului persoanei și, în virtutea unor împrejurări obiective și/sau subiective, nici nu trebuia și/sau nu putea să prevadă posibilitatea survenirii urmărilor indicate în rezultatul conduitei sale imprudente.

O concluzie asemănătoare este evidențiată la pct.12 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru

abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017 (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017) [9]: „Tragerea la răspundere penală, în baza art.329 CP RM, se exclude, dacă sunt incidente anumite cauze obiective de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Aceste cauze pot consta în imposibilitatea realizării obligațiilor de serviciu, dat fiind lipsa unor mijloace, condiții proximale de executare a sarcinilor de serviciu etc. ori în lipsa necesității săvârșirii unor activități care țin de obligațiile de serviciu ale făptuitorului. De aceea, infracțiunea prevăzută la art.329 CP RM nu va putea fi imputată persoanei publice, dacă aceasta nu trebuia și/sau nu putea să-și îndeplinească obligațiile de serviciu”.

Totodată, și în literatura de specialitate se încearcă a se efectua delimitarea între cele două categorii juridice. De exemplu, B.V. Voljenkin susține: „Neîndeplinirea obligațiilor de serviciu în rezultatul lipsei de experiență, a calificării și posedării insuficiente a cunoștințelor, dar nu în rezultatul unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de obligațiile de serviciu (dacă persoana cu funcție de răspundere, cu toată dorința, nu putea să-și îndeplinească corespunzător obligațiile sale de serviciu), în lipsa vinovăției, nu poate fi calificată drept neglijență în serviciu, chiar și în condițiile survenirii urmărilor indicate în lege [25, p.187]”. Alți autori arată că prezența unei forțe irezistibile (boală, calamitate naturală) exclude răspunderea penală pentru neglijența în serviciu [29, p.898]. La rândul lor, S.V. Izosimov și E.V. Țariov menționează: „Dacă persoana cu funcție de răspundere, din cauza lipsei de experiență, calificării insuficiente sau neinstruirii în sfera atribuțiilor și obligațiilor sale de serviciu, a admis o scăpare în activitatea sa, ceea ce a determinat survenirea urmărilor prejudiciabile prevăzute în textul normei, aceasta nu trebuie să răspundă penal pentru neglijență în serviciu grație lipsei vinovăției” [26, p.232].

Prin urmare, dacă în exercitarea obligațiilor sale de serviciu persoana publică nu era obligată sau dacă, fiind obligată, nu era în stare să prevadă posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile reflectate la art.329 CP RM, aceasta nu este supusă răspunderii penale pentru săvârșirea neglijenței în serviciu, întrucât lipsește vinovăția. Răspunderea penală în baza art.329 CP RM este exclusă și în ipoteza în care persoana publică a putut să prevadă posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, nefiind în același timp obligată să prevadă acest lucru.

Lipsa obligației de a prevedea posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM își are fundamentul în lipsa unui suport legal în care aceasta s-ar întruchipa.

Lipsa posibilității de a prevedea eventualitatea cauzării urmărilor prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM presupune existența unor circumstanțe obiective și/sau subiective în prezența cărora persoana publică nu poate aprecia dacă conduita sa este sau nu generatoare de consecințe socialmente periculoase.

În altă ordine de idei, consemnăm că modalitatea concretă a imprudenței manifestată de făptuitor la săvârșirea infracțiunilor prevăzute de art.329 CP RM este direct proporțională cu cauza neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu. În doctrină se subliniază: „Dacă făptuitorul manifestă o atitudine neglijentă față de obligațiile de serviciu, atunci față de urmările prejudiciabile dovedește imprudență concretizată sub formă de neglijență. Dacă, însă, făptuitorul manifestă o atitudine neconștiincioasă față de obligațiile de serviciu, atunci față de urmările prejudiciabile dovedește fie încredere exagerată, fie neglijență [2, p.876; 11, p.992; 34, p.22-23]”.

Din aceste motive, pentru a contura modalitatea concretă a imprudenței apare necesitatea de a reflecta în actul procesual emis cauza neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Conjuncția „sau” demonstrează caracterul alternativ al acestora. Practica judiciară arată că deseori cauzele subiective ale conduitei imprudente a persoanei publice sunt indicate concomitent, cel mai probabil din inerție [21; 22; 19]. O asemenea manieră confuză de redare a cauzelor neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu creează obstacole serioase la determinarea modalității concrete a imprudenței cu care acționează făptuitorul. De aceea, până la o eventuală remaniere legislativă, constând în eliminarea, în general, din textul art.329 CP RM a expresiei care desemnează respectivele cauze, se face imperioasă determinarea exactă a acesteia, nu însă indicarea lor cumulativă.

De asemenea, reiterăm că legiuitorul a stabilit doar două cauze ale comportamentului imprudent: atitudinea neglijentă și atitudinea necorespunzătoare. Drept consecință, este inadmisibil de a se opera cu alți termeni la desemnarea unei atare cauze. În practica judiciară, însă, au fost identificate cazuri în care se utilizau alte cauze. De exemplu, în unele cazuri practice a fost reținută următoarea statuare a instanței: „manifestând neglijență și atitudine necorespunzătoare” [7; 18].

În altă privință, consemnăm că, din perspectivă comparată, art.342 din Codul penal al Georgiei [33] cuprinde doar atitudinea neglijentă în calitate de cauză a conduitei imprudente a persoanei publice. În același timp, la art.367 din Codul penal al Ucrainei

[35] este prevăzută, în exclusivitate, atitudinea neconștiincioasă.

În alt context, consemnăm că cei abilitați cu aplicarea legii penale uneori constată, în mod eronat, forma vinovăției cu care acționează făptuitorul la săvârșirea faptei infracționale. De exemplu, în următoarea speță din practica judiciară a fost reținut la calificare art.329 CP RM, în pofida faptului că circumstanțele obiective ale cauzei demonstrează că făptuitorul a acționat cu intenție, inclusiv față de urmările prejudiciabile, nu însă din imprudență: „Ț.A., exercitând funcția de director general al Teatrului republican muzical-dramatic „B.” din orașul C., ilegal a aprobat tabelele de pontaj și listele de plată a salariului la card și prin casă, în care au fost înscrise date privind activitatea numitului B.V. în funcțiile de șef al Secției impresariat și pictor decorator în cadrul teatrului, care, însă, în perioada menționată nu a activat în funcțiile deținute și în baza căruia ultimului ilegal i-a fost calculat și eliberat salariu în sumă totală de 50.814.21 lei” [12]. Este lesne de înțeles că inculpatul a acționat cu intenție față de faptă. Aceeași formă a vinovăției caracterizează atitudinea psihică a făptuitorului față de urmările prejudiciabile exprimate în daunele în proporții mari cauzate intereselor publice, lucru desprins din declarațiile inculpatului date în ședința de judecată, în corespundere cu care dânsul „cunoștea că, în perioada anilor 2008-2009, B.V. nu era în Republica Moldova și că nu activa la teatru”.

O apreciere analogică identificăm în următoarea speță din practica judiciară: „inculpatul X, activând în calitate de primar al comunei T., îndeplinind necorespunzător obligațiile de serviciu, a semnat și a eliberat cet.Y., administrator al SRL „A”, documente oficiale false întocmite de către secretarul Consiliului comunei T., fără a verifica autenticitatea datelor incluse în aceste documente” [19]. Precizăm că acțiunile lui X au fost încadrate potrivit regulilor concursului de infracțiuni, în baza lit.d) alin.(2) art.361 și lit.b) alin. (2) art.329 CP RM.

Soluția concursului dintre neglijența în serviciu și infracțiunea prevăzută de art.361 CP RM a fost stabilită și în următoarea speță: „G.V., ocupând funcția de specialist pentru reglementarea regimului funciar al Primăriei s. C., r-nul Râșcani, la solicitarea factorilor de decizie ai SRL „AT”, fără a examina în modul corespunzător cazul, a întocmit, a semnat, a înregistrat și a eliberat acesteia documente oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, și anume: înscrisurile de la pagina nr.83 din Registrul contractelor de arendă a primăriei s. C, r-nul Râșcani, extrasul din Registrul producătorilor agricoli care au încheiat contracte de asigurare în agricultură nr.72 din 30 ianuarie 2013, potrivit căror SRL „AT” deține în subarendă terenuri agricole sub

plantații multianuale cu suprafața de 37,59 ha, fapt ce nu corespunde realității. Ulterior, SRL „AT”, pentru a obține compensații nerambursabile în domeniul asigurării riscului de producție în agricultură, prin intermediul Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură, a prezentat documentele indicate mai sus Companiei de Asigurări „M” SA, beneficiind în așa mod de compensarea a 60% din valoarea poliței de asigurare. Urmare acestor acțiuni ilegale ale lui G.V., SRL „Agrochimice Trans” a obținut de la AIPA, în baza certificatelor false, compensații nerambursabile în domeniul asigurării riscului de producție în agricultură în proporții deosebit de mari, în valoare de 890.505,00 lei” [16].

În legătură cu cele din urmă două spețe, apar îndoielnice soluțiile de calificare oferite. În primul rând, este neclară poziția persoanei abilitate cu aplicarea legii penale de a reține la încadrare art.361 CP RM, avându-se în vedere calitatea specială a subiectului infracțiunii. În mod normal, ținând cont de regula fixată la alin.(2) art.116 CP RM, asemenea conduite ale persoanelor publice trebuie încadrate în conformitate cu art.332 CP RM (falsul în acte publice).

În al doilea rând, pare a fi nejustificată reținerea concomitentă la calificare a unor norme care se exclud reciproc, aceasta deoarece sancționează fapte penale comise cu diferite forme de vinovăție. În acest sens, pare a fi dubioasă încadrarea în tiparul art.329 CP RM în ipoteza în care același comportament al făptuitorului este calificat drept infracțiune de fals. Cu alte cuvinte, în aceste spețe cele două norme nu pot intra în concurs. E cu neputință aprecierea celor comise ca fiind concurs între neglijență în serviciu și fals în acte publice. Drept consecință, doar una din norme trebuie aplicată. Care anume?

Răspunsul la această întrebare îl identificăm în dependență de forma vinovăției manifestată de făptuitor în raport cu fapta prejudiciabilă și, mai ales – în raport cu urmarea prejudiciabilă. De asemenea, trebuie să se țină cont de mobilul determinant în luarea și punerea în executare a hotărârii infracționale. Astfel, deosebim următoarele ipoteze.

Primo – în corespundere cu pct.12.2. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, „în cazul în care o persoană publică a întocmit defectuos un document oficial, conștientizând caracterul prejudiciabil al faptei și dorind sau admitând anumite urmări prejudiciabile, cele comise nu constituie neglijență în serviciu”. Într-adevăr, manifestarea intenției față de faptă și urmarea prejudiciabilă exclude catalogarea celor comise drept neglijență în serviciu. Prin urmare, nu rămâne decât să alegem soluția încadrării celor comise în tiparul art.332 CP RM (soluție valabilă doar în cazul în care făptuitorul acționează din interes material sau din alte interese personale). Sesizăm că respectiva „rezolvare a ecuației”, deși răspunde perfect principiului legalității incriminării, totuși nu concordă cu

principiul echității, fapt desprins din analiza sancțiunilor prevăzute la normele înscrise la art.332 CP RM. Observăm că sancțiunile acestui articol (deși cuprinde fapte intenționate) sunt sub limita celor consemnate la art.329 CP RM. O atare situație paradoxală și determină, cel mai probabil, practicienii în alegerea unor soluții de calificare alternative, însă contrare legii. Pentru a remedia situația legislativă creată, se impune cu titlu de *lege ferenda* introducerea urmării prejudiciabile în calitate de semn constitutiv la alin. (2) art.332 CP RM, față de care făptuitorul să manifeste imprudență. O asemenea propunere se pretează regulilor de defalcare a normelor speciale din conținutul normelor generale. De aceea, de principiu, susținem accepțiunea lui V.V. Losev expusă cu acest prilej: „Dacă am ține cont de faptul că falsul în acte publice reprezintă un caz special al abuzului de putere sau al abuzului de serviciu, atunci urmarea socialmente periculoasă ar trebui inclusă în cercul semnelor obligatorii ale componenței de infracțiune” [28, p.23].

Secundo – atunci când făptuitorul manifestă intenție față de faptă și urmarea prejudiciabilă, dar acționează în baza unui alt motiv decât a interesului material sau a altui interes personal, în virtutea regulilor de calificare a infracțiunilor în cazul concurenței dintre o normă generală și una specială, cele comise trebuie încadrate fie potrivit art.327 CP RM (în cazul atestării urmărilor prejudiciabile specificate la acest articol), fie potrivit art.312 din Codul contravențional al Republicii Moldova [3] (în cazul în care nu sunt cauzate urmări prejudiciabile sau sunt cauzate, dar sub limita celor prevăzute la art.327 CP RM).

Tertio – neîndeplinirea de către făptuitor a obligațiilor sale de completare corespunzătoare a documentelor oficiale, fapt ce a condus la provocarea din imprudență a urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.293 CP FR (articol similar celui supus examinării), trebuie apreciată drept neglijență în serviciu [32, p.51].

În altă ordine de idei, în continuare vom supune cercetării *motivul infracțiunii*, în calitate de semn secundar al faptelor de neglijență în serviciu.

În opinia lui Iu.S. Rubțova, „motivul nu intră în cercul semnelor ce caracterizează componențele infracțiunilor imprudente, însă constatarea acestora joacă un rol important la stabilirea vinovăției și la caracterizarea personalității făptuitorului [30, p.100]”. V.A. Kocerga enunță că „motivul reprezintă semn facultativ al laturii subiective, neavând relevanță la calificare, dar de care se ține cont la alegerea tipului și mărimii pedepsei” [27, p.124].

Este adevărat că motivul infracțiunii nu constituie semn obligatoriu al faptelor penale consemnate la art.329 CP RM. Totuși, în pofida caracterului faculta-

tiv, acesta este prezent în cadrul infracțiunilor analizate. Corect punctează I.Serbinov: „...infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM constituie, indubitabil, fapte voluntare. În concluzie, motivul face parte din structura laturii subiective a infracțiunilor în cauză” [23, p.238].

Dar care sunt acele imbolduri determinante în comiterea neglijenței în serviciu? Răspunzând la această întrebare, considerăm utilă reproducerea punctului de vedere aparținând autoarei I.M. Teajkova: „Infracțiunile din imprudență sunt săvârșite din cauza: iresponsabilității sociale, lipsei de disciplină, lipsei de onestitate, încrederii exagerate în propriile forțe, atitudinii nepăsătoare față de îndeplinirea obligațiilor și a regulilor de precauție, neatenției față de viața și sănătatea celor din jur, asumării unor angajamente imposibil de realizat din cauza sănătății, lipsei de experiență sau din cauza unui alt factor” [31, p.18-19].

Parafrazând, dar și adaptând aceste teze textului de lege consemnat la art.329 CP RM constatăm că mobilul conduitei imprudente a persoanei publice manifestate în procesul îndeplinirii obligațiilor de serviciu îl poate constitui: graba, lenevia, îndeplinirea superficială a obligațiilor de serviciu, neatenția, ignoranța, nepăsarea etc. La acestea lu. S. Rubțova adaugă: „carierismul, egoismul, lipsa dorinței de a lua inițiativa în mâinile sale, de a se clarifica cu problemele iscate pe marginea cauzei penale sau de a se consulta cu colegii mai experimentați, perceperea eronată a intereselor de serviciu etc.” [30, p.100]. Subscriem acestei accepțiuni, cu mici rezerve. În special, nu considerăm că carierismul poate să apară pe post de motiv al infracțiunilor de neglijență în serviciu. În opinia noastră, acesta este incompatibil cu infracțiunile analizate.

Deseori, infracțiunile de neglijență în serviciu sunt săvârșite din cauza că făptuitorul nu reușește să-și realizeze corespunzător obligațiile de serviciu dat fiind volumul mare de lucru. De exemplu, într-o speță instanța a reținut că „*volumul mare de lucru a determinat ca inculpatul să nu se isprăvească cu sarcinile puse*” [5]. Același lucru a fost reținut și în alte cauze din practica judiciară [15].

Cât privește *scopul* infracțiunii, reiterăm că acesta nu este prezent, în niciun mod, în structura laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Scopul nu apare nici pe post de semn facultativ, întrucât este incompatibil cu infracțiunile săvârșite din imprudență. Din aceste considerente, avem îndoieli față de opticele autorilor care semnaleză prezența scopului în calitate de semn secundar facultativ al infracțiunilor de neglijență în serviciu. Bunăoară, lu. S. Rubțova indică, *inter alia*, următoarele finalități pe care le poate urmări făptuitorul la săvârșirea negli-

jenței în serviciu: „tendința colaboratorului de poliție de a îmbunătăți statistica; dorința colaboratorului de poliție de a rămâne în funcția deținută etc.” [30, p.100] La rândul său, E.V. Țariov relevă că „scopul infracțiunii este luat în calcul la stabilirea vinovăției și la individualizarea pedepsei penale” [34, p.23]. Este lesne de înțeles că urmărirea unei finalități la săvârșirea unei infracțiuni din imprudență, în general, și a celor prevăzute la art.329 CP RM, în special, contravine regulilor logice de construcție a normelor incriminatoare.

În rezultatul studiului efectuat, formulăm următoarele **concluzii generale**:

- 1) La descrierea infracțiunilor prevăzute de art.329 CP RM, legiuitorul nu a prevăzut explicit forma vinovăției cu care acționează făptuitorul la comiterea faptei prejudiciabile, precum și nici atitudinea psihică a acestuia față de urmările prejudiciabile cauzate, motiv din care în literatura de specialitate nu există unanimitate de păreri în ce privește forma vinovăției avută în vedere de legiuitor la adoptarea textului normelor de incriminare supuse analizei.
- 2) Interpretând sistematic normele înscrise la art.329 CP RM în raport cu cele specificate la art.327 CP RM, se ajunge la concluzia că infracțiunile de neglijență în serviciu nu pot fi comise intenționat, ci doar din imprudență.
- 3) Legiuitorul suedez, norvegian și cel leton au decis să reunească în cadrul uneia și aceleiași norme conduita intenționată și cea imprudentă manifestată de persoana publică în procesul îndeplinirii obligațiilor sale de serviciu.
- 4) Maniera legislativă de descriere a laturii subiective, în conținutul art.329 CP RM, creează probleme la determinarea modalității concrete a imprudenței pe care trebuie să o manifeste făptuitorul pentru imputarea neglijenței în serviciu.
- 5) Expresia „atitudine neconștiincioasă”, din conținutul alin.(1) art.329 CP RM, sugerează însă, cu foarte mare dificultate, că infracțiunile de neglijență în serviciu pot fi comise cu încredere exagerată.
- 6) Formula „neglijența în serviciu”, din titulatura art.329 CP RM, are menirea de a caracteriza, în special, latura obiectivă a infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM, nu însă cea subiectivă, deși se pare că intenția legiuitorului a fost alta.
- 7) Infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM nu pot fi considerate ca fiind săvârșite cu două forme de vinovăție.

- 9) Posibilitatea de a conștientiza caracterul prejudiciabil al faptei de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, precum și de a prevedea posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile reflectate în textul art.329 CP RM trebuie desprinsă din capacitățile și abilitățile profesionale ale persoanei publice, experiența acesteia, gradul de pregătire profesională etc.
- 10) În situația în care planează dubii privind existența sau lipsa posibilității de prevedere a cauzării urmărilor prejudiciabile cele săvârșite, în virtutea principiului *in dubio pro reo*, trebuie apreciate ca fiind comise în lipsa posibilității de prevedere și, drept consecință, trebuie catalogate ca fiind comise fără vinovăție.
- 11) Dacă în exercitarea obligațiilor sale de serviciu persoana publică nu era obligată sau dacă, fiind obligată, nu era în stare să prevadă posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile reflectate la art.329 CP RM, aceasta nu este supusă răspunderii penale pentru săvârșirea neglijenței în serviciu, întrucât lipsește vinovăția. Răspunderea penală, în baza art.329 CP RM, este exclusă și în ipoteza în care persoana publică a putut prevedea posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, nefiind în același timp obligată să prevadă acest lucru.
- 12) Pentru a contura modalitatea concretă a imprudenței apare necesitatea de a reflecta în actul procesual emis cauza neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.
- 13) Motivul infracțiunii nu constituie semn obligatoriu al faptelor penale consemnate la art.329 CP RM, fiind însă prezent în conținutul respectivelor componente de infracțiune.
- 14) Scopul infracțiunii nu este prezent, în niciun mod, în structura laturii subiective a infracțiunilor prevăzute de art.329 CP RM, nici pe post de semn facultativ, întrucât este incompatibil cu infracțiunile săvârșite din imprudență.
- al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74. În vigoare din 12 iunie 2003.
5. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 03 noiembrie 2011. Dosarul nr.1a-314/11, https://cab.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
6. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25 iunie 2014. Dosarul nr.1ra-1098/2014, http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2544 (vizitat 10.10.2019).
7. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 23 mai 2017. Dosarul nr.1ra-760/2017, http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8823 (vizitat 10.10.2019).
8. Decizia Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție din 28 februarie 2017. Dosarul nr.60/A/2017, <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135967> (vizitat 10.10.2019).
9. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017, http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216 (vizitat 20.11.2019).
10. Mariț A. *Forme, modalități și grade de manifestare a vinovăției penale*. Bălți: Tipografia Centrală, 2005. 304 p.
11. Popov R., Stati V. *Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică. Neglijența în serviciu // coord. ed. Poalelungi M. Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
12. Sentința Judecătoriei Cahul (sediul Central) din 14 ianuarie 2010. Dosarul nr.1-437/2009, https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
13. Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Central) din 26 aprilie 2011. Dosarul nr.1-288/11, https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
14. Sentința Judecătoriei Soroca (sediul Central) din 21 august 2017. Dosarul nr.1-383/2017, https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
15. Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Centru) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-49/2016, https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
16. Sentința Judecătoriei Drochia (sediul Râșcani) din 28 decembrie 2016. Dosarul nr.1-344/2016, https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
17. Sentința Judecătoriei Edineț (sediul Central) din 06 aprilie 2012. Dosarul nr.1-20/2012, <https://jed.in>

Referințe bibliografice:

1. Botnaru S. et al. *Drept penal. Partea Generală*. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 624 p.
2. Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1324 p.
3. Codul contravențional al Republicii Moldova. Nr.218 din 24 octombrie 2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6.
4. Codul penal al Republicii Moldova. Nr.985 din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial*

- stante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
18. Sentința Judecătorei Soroca (sediul Central) din 30 martie 2016. Dosarul nr.1-385/15, https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
 19. Sentința Judecătorei Soroca (sediul Central) din 07 aprilie 2017. Dosarul nr.1-369/16, https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
 20. Sentința Judecătorei Ungheni din 15 martie 2011. Dosarul nr.1-74/2011, https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
 21. Sentința Judecătorei Ungheni din 14 martie 2012. Dosarul nr.1-46/2012, https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
 22. Sentința Judecătorei Ungheni din 15 iunie 2016. Dosarul nr.1-26/2016, https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php (vizitat 10.10.2019).
 23. Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2018. 280 p.
 24. Васильева Я.Ю. Некоторые проблемы квалификации халатности и легализации преступных доходов по уголовному законодательству России. În: Сибирский юридический вестник, 2015, №3(70), с.55-62.
 25. Волженкин Б.В. Служебные преступления. Москва: Юристъ, 2000. 368 с.
 26. Изосимов С.В., Царев Е.В. Возможна ли умышленная халатность? В: Пробелы в российском законодательстве, 2008, №1, с.231-233.
 27. Кочерга В.А. Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2017. 204 с.
 28. Лосев В.В. Преступления против интересов службы: юридический анализ и правила квалификации. Минск: Амалфея, 2010. 176 с.
 29. Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика / Под ред. В.М. Лебедева, А.В. Галахова. Москва: Городец, 2009. 1168 с.
 30. Рубцова Ю.С. Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания. В: Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России, 2016, №4(72), с.97-102.
 31. Тяжкова И.М. Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 278 с.
 32. Тыняная М.А. Отграничение халатности от других должностных преступлений. В: Вестник Томского государственного университета. Серия «Право», 2016, №1 (19), с.47-53.
 33. Уголовный кодекс Грузии, <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426> (vizitat 10.10.2019).
 34. Царев Е.В. Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2009. 31 с.
 35. Кримінальний кодекс України. В: Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26.
 36. *Criminal Code of Denmark*, https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6372/file/Denmark_Criminal_Code_am2005_en.pdf (vizitat 10.10.2019).
 37. *General penal Code of Iceland*, <https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6159/file/General%20Penal%20Code%20of%20Iceland%201940,%20amended%202015.pdf> (vizitat 10.10.2019).

